

УДК 944 (477) «19»

Крот В.О.,

к.і.н., доцент кафедри гуманітарних наук культури і мистецтва
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, volodyakrot@ukr.net

Україна, м. Кременчук

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ПОВІТОВОГО ЗЕМСТВА НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

В статті проаналізована соціально-культурна діяльність кременчуцького повітового земства на початку ХХ століття. Найбільшу увагу автор зосередив на двох напрямках роботи названої установи – організація навчальних закладів на селі та створення дрібних сільськогосподарських товариств, тісно пов'язавши їх між собою. Відзначено, що школи сприяли поліпшенню освітнього рівня населення кременчуцького повіту, збільшенню відсотка грамотних людей. Паралельно з цим відбувалося організація дрібних сільськогосподарських товариств у регіоні і грамотні селяни стали їх основою. Фінансовані земством, названі установи, займалися організацією сільськогосподарських курсів, створенням показових полів та ділянок, проводили просвітницькі бесіди і читання серед землеробів. Наприкінці візначено, що соціокультурна діяльність Кременчуцького повітового земства була спрямована на поліпшення аграрної культури на Наддніпрянщині.

Ключові слова: земство, селяни, школи, дрібні сільськогосподарські товариства, кооперація, бібліотеки.

Постановка проблеми. Органи місцевого самоврядування завжди відігравали помітну роль у житті суспільства. Адже, на них покладається відповідальність за стан справ у районах та областях, вони несуть відповідальність за освіту, медицину та інші соціальні потреби громадян. Їх реформування, яке відбувається нині в Україні покликане вдосконалити методи діяльності цих інститутів в селах та містах. Позитивний досвід минулого варто враховувати при здійсненні перетворень. Вперше місцеве управління почало розвиватися в Російській імперії внаслідок земської реформи 1864 року, яку започаткував імператор Олександр II. Згідно «Положення...» земства створювалися в повітах і губерніях Російської імперії. Вони формувалися на виборчій основі, тобто туди обирали представників від різних станів, зокрема, дворян, міщан, селян і козаків. До їх компетенції належали питання освіти, медицини, місцевих доріг, сільського господарства. Впровадження в життя змін розпочалося наступного року, в 1865 році сформовано Кременчуцьке повітве земство. Проблема діяльності цього місцевого органу недостатньо досліджена сьогодні, хоча її торкалися історики XIX і XX століть, такі як Б. Веселовський, [1] Л. Падалка, [10] Р. Гавриш [3] та ін.

Мета роботи проаналізувати соціокультурну діяльність Кременчуцького повітового земства на початку ХХ століття. Під якою ми розуміємо цілеспрямований, спеціально організований процес залучення людини до культурних цінностей суспільства і активного включення самої особистості в нього. У цій публікації плануємо зосередитися на просвітницькій діяльності кременчуцького повітового земства, яка в першу чергу спрямовувалася на селян і мала на меті підняти їх освітній рівень, а заодно і поліпшити їх добробут. Тобто, в першу чергу ми зупинимося на організації початкових шкіл і дрібних сільськогосподарських товариств, які функціонували майже в кожній волості повіту.

Виклад основного матеріалу. Кременчуцьке повітве земство від часу свого створення приділяла помітну увагу

соціокультурним проблемам розвитку регіону. Однак, серйозно їх розвинути вдалося лише на початку ХХ століття, особливо в під час століпінської аграрної реформи, яка почала запроваджуватися з 1906 року. Революційні події 1905 року змусили уряд до проведення радикальних змін. Найбільшою проблемою в імперії було безземелля більшої частини селянства, особливо гостро воно стояло в українських губерніях. Проте, вона була не єдиною, поряд з нею стояли питання низької грамотності населення, а скоріше безграмотності його більшої частини, що безпосередньо впливало на культуру землеробства. Іншими словами можна сказати, що неосвічений селянин продовжував господарювати старими дідівськими методами. Він не був готовий до запровадження нових технологій. На наше переконання головна причина їх бідності крилася не в тому, що вони вели господарство на 3–4 десятинах, а в тому, що землероби не впроваджували нові технології в аграрне виробництво. Як свідчила статистика, чеський селянин обробляючи таку ж кількість землі отримував достатньо врожаю, щоб прогодувати свою родину, а український ні. Отже, причина крилася в слабкій освіченості українського селянина.

Розуміючи цю проблему земства зосередилися на двох напрямках діяльності: 1) розвиток загальної початкової освіти на селі; 2) організація дрібних сільськогосподарських товариств через які органи місцевого самоврядування проводили агрономічні і просвітницькі заходи. Розглянемо їх більш детально. Наприкінці XIX століття в нашому регіоні вже сформувалася мережа земських шкіл. Відсоток осіб, що вмели писати і читати, згідно з даними загального перепису населення 1897 р., збільшився з 6 до 13. Зрозуміло, що це були доволі скромні результати. Кількість дітей шкільного віку, що навчалися, а такими вважалися з 8 до 11 років, досягала тільки 25%, а на початку ХХ століття вона збільшилася до 30%. Відсоток учнів, що закінчували навчання в школах, коливався від 9 до 13% [3, с.98]. Отже, завдяки діяльності земських установ за останні тридцять років вдалося

поліпшити грамотність населення. З року в рік вона збільшувалася, однак незважаючи на позитивні зрушення залишалася на низькому рівні.

Після революційних подій 1905 року уряд виступив з ініціативою запровадження загальної початкової освіти для населення. У цій справі він співпрацював із земськими установами. Реалізація проекту формування шкільної мережі в Кременчуцькому повіті розпочалася вже з 1908 року. Тоді було відкрито Борисівське училище Пироговської волості, Шепелівське Глобинської та Валашківське Писківської. Двоє перших із двокласним приміщенням. Окрім цього, через вплив учнів створено нові відділення в Кобелячківському і Троїцькому училищах, розширено Дяченківське, Потікське, Гриньківське і Ламанське. Таким чином, на 1 січня 1909 року працювало 82 земських училища, з них одне жіноче, в яких освіту здобувало 6735 учнів. У 1910 р. були відкрито 6 народних училищ: в Йосипівці, Натягайлівці, Камишанці, Аврамівці, Самоїленківцях, Ковалівці [5, с.83].

Починаючи з 1910 р. спостерігається стрімке зростання кількості шкіл, особливо земських. Станом на 1 січня 1914 року в Кременчуцькому повіті діяло: земських шкіл – 108, з них двокласних – чотири; церковно-приходських – 62; шкіл грамоти – 20. Усього 190. Протягом 1913 р. кількість земських шкіл збільшилася на 6 одиниць, церковно-приходських на 12, шкіл грамоти зменшилася на дві. Таким чином, у порівнянні з 1912 р., число навчальних закладів в повіті зросло на 16 [9, с.103]. Постійно збільшувалася кількість учнів.

На 1 січня 1915 року земських шкіл було 115, з них двокласних – 6, церковно-приходських – 56, шкіл грамоти – 14. Всього 186, на чотири менше, ніж у попередньому році. Однак кількість учнів збільшилася. Деяке скорочення відбулося за рахунок закриття шкіл грамоти і зростання числа земських училищ. Протягом 1914 р. зусиллями земства розширено і відкрито 28 нових навчальних закладів. Зростала і якість освіти за рахунок збільшення двокласних шкіл, де навчання тривало 5–6 років [9, с.101]. Статистичні дані свідчать, що програма створення шкільної мережі здійснювалася успішно. Початок Першої світової війни призвів до зменшення урядових асигнувань на освіту. Будівництво нових шкіл припиняється, бо кошти надавалися лише на добудову існуючих навчальних закладів. Зокрема, в 1915 р. із запланованих 25 шкільних комплексів введено в дію лише чотири.

Аналізуючи діяльність Кременчуцького повітового земства в галузі народної освіти, варто наголосити, що воно проявило значну активність в напрямку співпраці з урядом. Отримані від міністерства кошти йшли, переважно на будівництво нових шкіл і розширення вже існуючих. Протягом 1910–1914 рр. відбулися суттєві зрушення в поширенні початкової освіти. Та, незважаючи на досягнення, значна кількість дітей шкільного віку залишалася поза навчальним процесом. Низьким був відсоток учнів, яким вдалося скласти випускні іспити. Загальна кількість грамотних людей у селах Кременчуцького повіту з 1897 по 1910 р. зросла на 10%, і продовжувала збільшуватися [3, с.15].

Наступним напрямком соціокультурної діяльності кременчуцького повітового земства стала організація дрібних сільськогосподарських товариств. За своїм уста-

вом вони були кооперативами просвітницького характеру, проте також займались комерційною діяльністю. Вони об'єднували землеробів, зацікавлених у покращенні свого господарства. Товариства мали на меті, «сприяти своїм членам: 1) у придбанні потрібних в аграрній галузі предметів, а також у збуті сільськогосподарських товарів і в технічній обробці їх в облаштованих та утримуваних за спільний рахунок закладах; 2) у покращенні господарства членів товариства шляхом спільного обговорення і виконання відповідних заходів» [7, с.24]. Діячі земств убачали в сільськогосподарських товариствах культурні осередки на селі, котрі об'єднують найбільш свідомих господарів, що прагнуть досягти економічного благополуччя. «Вони є опорними пунктами для роботи агрономів. У них і через них він виконує головну функцію – пропаганду сільськогосподарських знань. До них же переважно він приурочує такі заходи практичного характеру, як прокатні станції, злучні пункти, показові поля» [6, с.1].

Перше дрібне сільськогосподарське товариство з'явилося в Омельнику у 1904 році. На 1907 рік у повіті діяло три кооперативи такого типу. У 1908 році було організовано сім сільськогосподарських товариств, а в 1910 році – шість, у 1911–13. Усього на 1914 рік у Кременчуцькому повіті діяло 20 дрібних сільськогосподарських товариств із загальною кількістю членів 1803 чоловіків [12, с.202].

Далі зупинимося на питанні кількісного і якісного складу дрібних сільськогосподарських товариств, що діяли у Кременчуцькому повіті. За даними на 1914 рік до них належали в основному селяни і козаки – 86%; дворяни – 3,7%, інші стани – 9,5%. За видом занять: були представниками сільського господарства – 79,6%, інтелігентних професій – 8,7%, торгівлі і ремесел – 6%, інших видів – 5,7%. Майже 40% членів сільськогосподарських товариств володіли земельними наділами від 6 до 15 десятин. Тобто саме ця група господарів була найбільш зацікавлена в покращенні свого господарства [9, с.248]. Грамотних чоловіків членів рільничих товариств нараховувалося 98,3%. Коротко зупинимося на кількісному складі окремих товариств. Найбільшими з них у 1914 році було Омельницьке – 148 членів, Писківське – 134, Крюківське – 115; найменше Бугайвське – 48 [9, с.246-247].

Особливо відповідальним моментом в роботі ради товариства було запрошення секретаря. Він на вимогу губернського земства повинен обов'язково мати сільськогосподарську освіту. У багатьох випадках секретар фактично ставав двигуном кооперативу, душею його ради і тому від вдалого вибору людини на цю посаду залежала і подальша діяльність усього товариства. Розуміючи це, земські установи Полтавської губернії зі свого бюджету оплачували роботу секретарів дрібних сільськогосподарських товариств. Так, земські збори Кременчуцького повіту в 1906 році ухвалили виділити щорічну субсидію на утримання секретаря у розмірі 360 руб. При цьому вони клопотались перед губернським земством про асигнування половини цієї суми з його бюджету [9, с.64-65].

Як бачимо, земство надавало найбільшу допомогу сільськогосподарським товариствам, але воно не тільки фінансувало, але й контролювало їх. У грудні 1912 року агрономічна комісія, виконуючи рекомендацію повітових зборів, ухвалила рішення про запровадження щомісячної

звітності як про стан і дії сільськогосподарських товариств, так і про заходи земств з проблем цих установ. Для такої звітності розроблено повітовим агрономом бланки-відомості. Зазначене нововведення було продиктовано, по-перше, тим, що така звітність уже існувала в інших повітах Полтавської губернії [15]. Воно зумовлювалося тим, що товариства розглядалися як частина земської організації, як свого роду пункти для розповсюдження сільськогосподарських знань і різних аграрних заходів.

Одним з напрямків їх просвітницької діяльності була організація показових полів та ділянок. В одному з номерів тижневика «Хуторянин за 1909 рік можна прочитати цікаву замітку про збори Кохнівського товариства, які відбулися 2 лютого: «Засідання було присвячено питанню організації показових полів. Вирішено в цьому році організувати показове поле площею чотири десятини, причому всі роботи на ньому повинні проводитися за вказівкою агронома, насіння якого не вистачить в господаря, повинна надати земська управа безкоштовно. Більшість висказалася, що одного поля недостатньо в районі товариства внаслідок різноманітних якостей ґрунту. У недалекому майбутньому запропоновано організувати ще два показових поля. Заслухано повідомлення секретаря «про зайнятий пар з вівсом». Більшість висловилося за частіше слухання сільськогосподарських бесід» [14].

Схожі заходи проводило і Криворудське сільськогосподарське товариство, його діяльність також відобразилася на шпальтах тижневика. Там повідомлялося, що установа діє з 1905 року. З її звіту за 1907 рік видно, що з метою покращення сільського господарства заплановано організувати показове поле і показовий сад. Показове поле в розмірі двох десятин з чорноземом і солончаковим ґрунтом належить одному з селян, який за завідування отримує 20 руб. У 1909 році в нашому краї функціонувало 10 показових полів. На кожне з них із бюджету повітового земства виділялося 60 руб., а з губернського – 30 руб. [5, с.130]. Більш схильними до запровадження нових форм господарювання виявилися заможні селяни, особливо ті, що скористалися своїм правом покинути общину і переселитися на хутір. Цей факт зазначається у звіті [8, с.121]. У той же час там наголошувалося на консервативності більшості селян, їхній схильності вести господарство по-старому та природній недовірі до владних органів, погляді на земство як на «панську устанovu» [8, с.213]. Тоді ж серед землеробів з'явилася зацікавленість такими галузями, як садівництво, городництво, бджільництво, однак по них не було інструкторів.

Протягом 1907–1913 років кількість показових полів у повіті невпинно зростала. У 1907 було одне, у 1908 – 3, у 1909 – 5, у 1910 – 12, у 1911 – 11, у 1912 – 12, у 1913 – 5, у 1914 – 5. Перед Першою світовою війною їх в повіті налічувалося 46, причому 28 з них відкрито за останні три роки [9, с.335].

З установ просвітницького характеру при товаристві діяли курси елементарних знань з усіх галузей сільського господарства, на яких секретар товариства викладав учням останнього року навчання в земському училищі. Слухачів курсів нараховувалося 46 чоловік. Існувала також бібліотека. З газет і журналів, що надсилалися безкоштовно, були «Хуторянин» та «Хлібороб». З установ

торгівлі діяла бакалійна лавка, в якій, крім харчових продуктів, продавалися і сільськогосподарські товари, зокрема, коси, запчастини для землеробських знарядь, насіння. Продаж відбувався за найнижчою ціною, а також товар відпускався кредит. Товариство конкурувало з торговцями і захищало населення від здириництва. З комісійних складів існував насінневий. При товаристві працював зерночисний пункт [13].

Необхідно зазначити, що кооперативи такого типу мали вплив на селян, адже займались переважно просвітницькою діяльністю. При окремих дрібних сільськогосподарських товариствах діяли бібліотеки. Про їхнє становище на початку 1912 року писав кореспондент тижневика «Хуторянин»: «При обществах имеются маленькие библиотечки, более чем скудные. Так, во всех обществах Кременчугского уезда насчитывается 2144 экземпляра книг, из которых 50% разных справочников, это большое место всех наших сельскохозяйственных обществ, библиотеки эти, кроме как по количеству, еще беднее по содержанию. Книги подобраны не для систематического чтения, так как составляются большей частью из книжек, присылаемых департаментом земледелия или случайными покупками» [15]. Однією з причин такої ситуації це мізерні кошти, які виділяли земства на формування бібліотек. Вони не перевищували 5 руб. на рік. Однак згодом ситуація дещо покращилася. Інформація про бібліотеки чотирьох установ станом на 1 січня 1915 року.

Таблиця 1

Бібліотеки дрібних сільськогосподарських товариств Кременчуцького повіту

С/г товариство	Кількість літератури	Кількість читачів
Омельницьке	545	84
Градїжське	495	146
Кринківське	337	66
Крюківське	509	62

Джерело: [9, с.336-337].

Серед періодики, яку виписували бібліотеки, є «Хуторянин», «Рілля», «Полтавский вестник», «Маяк», «Хутор», «Сельский хозяин», «Пчеловод», «Сельский вестник», «Южнорусская сельскохозяйственная газета» та ін. [9, с.336-337].

Отже, завдяки тісній співпраці губернського і повітових земств в нашому краї набула широкого розвитку діяльність дрібних сільськогосподарських товариств. Полтавщина стала лідером у Російській імперії за кількістю кооперативів такого типу. Кременчуцький повіт станом на 1914 рік знаходився десь усередині, маючи 20 дрібних сільськогосподарських товариств. У той же час у Ніжинському повіті Чернігівської губернії їх було всього 16 і це найкращий показник для цього краю.

Ще одним напрямком діяльності Кременчуцького земства стало розповсюдження сільськогосподарських знань шляхом облаштування курсів, читань та бесід і роздачі населенню науково-популярної літератури з аграрних питань. Як стверджується у звіті земської управи, протягом 1913 року проведено 244 читання. Вони відбувалися в церковно-приходських школах та народних училищах. Населенню заздалегідь повідомлялось про час та місце заходу, а також тематика лекцій. Читання в

більшості випадках супроводжувалося демонстрацією світлин та малюнків. Після їх закінчення проводилися бесіди з найбільш цікавих для слухачів питань, роздавалися брошури і плакати.

У 1914 році агрономами та інструкторами із садівництва та бджільництва проведено 126 читань, які відвідало 5396 слухачів. У середньому 43 чоловіки на один захід [9, с.57]. Це значно менше, ніж попереднього року, зрозуміло, що Перша світова війна внесла свої корективи.

Згодом стали організовувати місячні курси для землеробів. Більш детальну інформацію про їх програму та склад слухачів можна віднайти у звітах Кременчуцького повітового земства. Такі заходи воно проводило з 1912 року. Курси тривали один місяць зимового періоду. У 1914 році на сільськогосподарські курси було прийнято 63 особи, іспити склали 62 [9, с.319]. Наведені статистичні дані свідчать, що більшість слухачів курсів – молоді люди до 30 років, які складають майже 85%, середній вік – 25 років; вони мають початкову освіту (87%), середня забезпеченість землею 11 десятин, малоземельні селяни серед них складають лише 6,5%. Таким чином, слухачі курсів в основному належали до заможних верств сільського населення і були відносно освіченими.

На думку земських діячів, досвід курсів за минулі роки показав, що їх організація є доволі сучасним і назрілим заходом, серед слухачів курсів стає все більше свідомих осіб, здатних розбиратися в окремих питаннях сільського господарства. В особі курсантів земство має надійних провідників агрономічних знань в селянське середовище [9, с.319]. Як зазначав з цього приводу один з агрономів, «Повертаючись з курсів у своє господарство, ці селянські інтелігенти стають «білими комірцями» у своїх селах, піонерами в боротьбі за можливі покращення» [4, с.54].

Висновки. Отже, соціокультурна діяльність Кременчуцького земства на селі охоплювала два важливі напрямки, які полягали в організації шкіл у повіті, щоб з їх допомогою підняти освітній рівень землеробів. Паралельно з освітою проводилися заходи щодо поліпшення культури землеробства. Вони зводилися до створення дрібних сільськогосподарських товариств, які об'єднували найбільш прогресивних хліборобів, а через них земство запроваджувало свої просвітницькі заходи, зокрема організація місячних курсів, проведення бесід і читань серед землеробів, організація показових полів та ділянок, сільськогосподарських виставок. Мета всіх цих заходів зводилася до однієї ідеї – поліпшення загальної культури серед жителів повіту, а з нею і піднесення їхнього добробуту.

Література

1. Веселовский Б. История земств : [в 4 т.] / Б. Веселовский – СПб, 1909-1911. III.1. – 1909. – 729 с.
2. Веселовский Б. История земства : [в 4 т.] / Б. Веселовский – СПб, 1909-1911. III.4. – 1911. – 696 с.+104с.+30с.
3. Гавриш Ф. Земська школа на Полтавщині / Відпов. Редактор Лобурець В.Є. / Ф. Гавриш – Полтава, ВД «Археологія», 1998,–102 с.
4. Гарлицкий Э. Опыт очерка сельскохозяйственной деятельности уездных земств Черниговской губернии за девятилетие 1895–1903гг. по постановлениям земских собраний / Э. Гарлицкий // Земский сборник Черниговской губернии. – 1906. – № 6. – С.39-81.

5. Журналы 45 очередного собрания 1909 года с докладами управы и приложениями. – Кременчуг, типография И.А. Докмана, 1910 – 212 с.

6. Малорайонные сельскохозяйственные общества Полтавской губернии. / [сост. Зинченко П.В.; под ред. Соколовского Ю.Ю.]. – Полтава: Типография О.А. Браудда, 1914. – 320 с.+155 с.+24 с.

7. Нормальный устав мелких сельскохозяйственных обществ // Земский сборник Черниговской губернии. – 1909. – № 3. – С.24-30.

8. Отчёт управы за 1910 год. Кременчугское земство Полтавской губернии. – Кременчуг: Типография И.А. Докмана 1911 – 308 с.

9. Отчёт управы за 1914 год. Кременчугское земство Полтавской губернии. – Кременчуг: Типография И.А. Докмана, 1915. – 547 с.

10. Падалка Л. Главные экономические мероприятия Полтавского земства в 1898–1899 гг. в связи с экономической деятельностью за всё время существования / Л. Падалка // Статистический ежегодник Полтавского губернского земства. Год 5-й. – Полтава, 1901. – С.11-78.

11. Систематический сборник постановлений Кременчугского уездного земского собрания (1899–1909). – Кременчуг Полтавской губернии: Типография И.А. Докмана, 1910. – 180с.+11 с.

12. Статистический справочник по Полтавской губернии на 1915 год. (Вып. VIII.) – Полтава : III-во Печатного дела, 1915. – 238 с.

13. Хуторянин 1909 – 29 січня. (№ 4)

14. Хуторянин – 1909 – 20 серпня– № 33

15. Хуторянин 1912 – № 6 – 9 лютого.

16. Хуторянин –1912 – № 51–20 грудня

References

1. Veselovskij B. Istorija zemstv [v 4-t] \ B. Veselovskij – SPb, 1909–1911. T.1. – 1909. –723 s.
2. Veselovskij B Istorija zemstv [v 4-t] \ B Veselovskij – SPb, 1909–1911. T.4. – 1911. –696 s.
3. Gavrysh F. Zems'ka shkola na Poltavshchyni \ Vidpov. Redaktor Loburec' V. \ F. Gavrysh. – Poltava, VC «Arheologiya», 1998 – 102 s
4. Garlickyj E. Opyt ocherka sel'skohozyajstvennoj dejatel'nosti zemstv Chernigovskoj gubernii za devyatiletie 1895- 1903. \ E. Garlickyj \ \ Zemskij sbornik Chernigovskoj gubernii. – 1906. – № 6. – S. 39-81.
5. Zhurnaly 45 ocherednogo sobraniya 1909 goda s dokladami upravu i prilozheniyami. – Kremenchug, tipografiya I.A. Dokfmana, 1910. –317 s.
6. Malorajonnyje sel'skohozyajstvennyje obshchestva Poltavskoj gubtrnii [sost. Zinchenko T.V. pod redakc. Sokilovskokogo Y.Y.] – Poltava : Tipografiya Braudda, 1914. – 320 s.
7. Normal'nyj ustav melkij sel'skohozyajstvennyh obshchestv \ \ Zemskij sbornik Chernigovskoj gubernii – 1909 – № 3. –s. 24-30.
8. Otchot upravu za 1910 god. Kremenchugskoye zemstvo Poltavskoy gubernii. – Kremenchug: Tipografiya I.A. Dokfmana, 1911. – 308 s.
9. Otchot upravu za 1914 god. Kremenchugskoye zemstvo Poltavskoy gubernii. – Kremenchug: Tipografiya I.A. Dokfmana, 1915. – 547 s.
10. Padalka L. Glavnye ekonomicheskie miropriyatiya poltavskogo zemstva v 1898–1899 godah v svyazi s ekonomichskoj deyatel'nostu za vs'o vremya sushchestvovaniya \ L. Padalka \ \ Statisticheskij yezhegodnik Poltavskogo gubernskogo zemstva. God 5-y. – Poltava: Tipo-litografiya I.A. Dokfmana, 1901. – S. 11-78.

11. *Statisticheskij spravocnik po Poltavskoj gubernii na 1915 god. Vyp. VIII. – Poltava : Tovarishestvo pechatnogo dela, 1915. – 238 s.*

12. *Sistemicheskij sbornik postanovleniy Kremenchugskogo uyezdnogo zemskogo sobraniya (1899–1909). – Kremenchug*

Poltavskoy gubernii: Tipografiya I.A. Dokhmana, 1910. – 180 s. +11 s.

13. *Kfutoryanin. – 1912. – 20 grudnya – № 51.*

14. *Kfutoryanin. – 1909. – 20 serpnya – № 33.*

15. *Kfutoryanin. – 1909. – 29 sichnya – № 4.*

16. *Kfutoryanin. – 1912. – 9 lutogo – № 6.*

Krot V.O.,

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Kremenchuk National University,
volodyakrot@ukr.net*

Ukraine, Kremenchuk

SOCIOCULTURAL ACTIVITIES OF THE KREMENCHUK COUNTY ZEMSTVO AT THE BEGINNING OF XX CENTURY

In this article were analyzed the sociocultural activities of the Kremenchuk County Zemstvo at the beginning of XX century. The author emphasizes such activity areas of institution as countryside school establishment, small agricultural societies creation, and its close connection. It was noted that the schools helped to improve population educational level and literacy rate in Kremenchuk County. At the same time foundation of small agricultural societies in the region took place and literate peasants became its basis. Those institutions were funded by zemstvo, and engaged in such activities as agricultural courses organization, creation of demonstrational fields and plots, holding of educational talks and readings among farmers. In the end, it was determined that Kremenchuk County Zemstvo sociocultural activities were aimed to improve the agrarian culture in the Dnieper Ukraine.

Key words: *zemstvo, peasants, schools, small agricultural societies, cooperation, libraries.*

